

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «АКАДЕМПЕРІОДИКА»
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

А.І. РАДЧЕНКО

МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО
**НОВОГО
СТАНДАРТУ
«БІБЛІОГРАФІЧНЕ
ПОСИЛАННЯ.
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
ТА ПРАВИЛА
СКЛАДАННЯ»
(ДСТУ 8302:2015)**

2-ге видання, доповнене

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ АКАДЕМ
ПЕРІОДИКА

КИЇВ • 2017

*Рекомендовано до друку Науково-технічною радою
ВД «Академперіодика» НАН України (протокол від 03.05.2017 № 2)*

Радченко А.І.

P15 Методичні рекомендації щодо нового стандарту «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (ДСТУ 8302:2015) / А.І. Радченко ; ВД «Академперіодика» НАН України. — 2-ге вид., доповн. — К. : Академперіодика, 2017. — 18 с.

Методичні рекомендації укладено з метою надати допомогу тим, хто опрацьовує переліки бібліографічних посилань або готує власні наукові роботи до подання до видавництва чи редакції наукового періодичного видання. В основу рекомендацій покладено практичний досвід фахівців Видавничого дому «Академперіодика» НАН України. Видання містить теоретичний і практичний матеріал.

Рекомендації стануть у пригоді працівникам видавничих підрозділів наукових установ, співробітникам редакцій наукових періодичних видань, науковцям, які готують до оприлюднення результати власних наукових досліджень.

УДК 655.535.2(083.13)

Новий стандарт «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015» (видання офіційне, Київ, ДП «УкрНДНЦ», 2016) набув чинності 1 липня 2016 року. Цей стандарт розроблено ДНУ «Книжкова плата України імені Івана Федорова» та уведено вперше.

Він установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщення у документах. Бібліографічні посилання є частиною довідкового апарата документа і наводяться у формі бібліографічного запису. Мета бібліографічного посилання — надати відомості про цитовані або згадувані у тексті документи або їхні частини, оприлюднені на будь-яких носіях інформації, у вигляді, придатному для загальної характеристики, ідентифікації та пошуку цих документів.

Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації і призначений авторам, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо.

Чи замінює цей стандарт той документ, яким ми послуговувались раніше?

Ні. Цей стандарт не скасовує дію стандарту ДСТУ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги і правила складання (ГОСТ 7.1—2003, ІДТ).

Вони діють паралельно, оскільки спрямовані на унормування різного роду посилань.

Стандарт ДСТУ 7.1:2006 визначає правила функціонування бібліографічного опису.

Бібліографічний опис — це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які

наведені за певними правилами, необхідні та достатні, і є результатом аналітико-синтетичної переробки інформації. Процес складання бібліографічного опису передбачає виявлення та формування за певною методикою множини бібліографічних даних про окремий документ або його частину чи групу документів.

Міжнародний стандартний бібліографічний опис (ISBD) — це набір правил опису, складений Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) для опису широкого спектра бібліотечних матеріалів.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації в Україні було запроваджено національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», який набув чинності 1 липня 2007 року. Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису.

Стандарт ДСТУ 8302:2015 визначає правила функціонування бібліографічного посилання.

Бібліографічне посилання — сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документ, необхідних і достатніх для його загальної характеристики, ідентифікації та пошуку. Бібліографічні посилання можуть розташовуватися в основному тексті (внутрішньотекстові посилання); у підрядкових примітках (підрядкові посилання); у позатекстових примітках (у коментарях).

У чому різниця? З чим працюємо ми? Прямої чіткої відповіді на це у нормативних документах немає. Фахівці Книжкової палати України вважають, що прикнижкові і пристатейні списки літератури повинні бути оформлені за стандартом 7.1:2006, оскільки вони є фактично бібліографічними довідниками. Відповідно і джерела повинні бути описані за бібліотечними принципами. У довідковій літературі читаємо таке:

Бібліографічні посилання — це тематично не відібрані бібліографічні відомості про джерела цитат, фактів, іншої інформації, що пов'язані з певними місцями тексту умовними позначеннями (цифрами, зірочками або шляхом зазначення прізвища автора та року видання).

Пристатейні (прикнижкові) бібліографічні списки (покажчики) — це тематично відібраний систематизований перелік бібліо-

графічних відомостей щодо використаної, цитованої чи рекомендованої літератури, пов'язаних із основним текстом цифровими порядковими номерами або шляхом зазначення прізвища автора (початкового слова назви) та року видання.

Але ж пристатейні посилання у науковій літературі орієнтовані передовсім на те, щоб забезпечити загальну характеристику, ідентифікацію та пошук згадуваних чи цитованих документів, а також, щоб забезпечувати можливість їхнього використання у наукометричних дослідженнях. Тобто вони мають бути придатними до виконуваного машинним способом визначення цитування (повторення цитованих джерел у інших публікаціях). Жодна з наявних світових систем машинного опрацювання наукової періодики не може «розбирати» записи, зроблені за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT)». Хоча б тому, що не читає символи «//» або «—».

Нормативних джерел на підтвердження такої точки зору я не знайшла, є визначення у навчальних посібниках і наукових працях, тож питання відкрите і дискусійне.

Водночас у перекладі назви стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 англійською мовою вказано: Bibliographic Record. Bibliographic Description, а назва стандарту ДСТУ 8302:2015 перекладена як Bibliographic Reference.

Саме тому ми пропонуємо переходити на новий стандарт для складання пристатейних і прикнижкових переліків посилань як Bibliographic Reference (про його переваги для наукової літератури трохи нижче). Але за рішенням редакційної колегії видання може послуговуватись і раніше впровадженим стандартом на Bibliographic Record. Bibliographic Description. Порушенням це не буде.

Чи зобов'язані ми користуватись цими стандартами?

Насправді державні стандарти мають рекомендаційний характер, тож відповідно до чинного законодавства ми не зобов'язані користуватись ними взагалі.

То чому ж запровадження стандартів створює для нас проблеми і перешкоди в суто формальних сферах діяльності наукового періодичного видання? Тому що так вирішило Міністерство освіти і науки України.

Більшість наукових видань прагне бути включеними до переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук. А відповідає за внесення до цього переліку Департамент атестації кадрів МОН України (раніше це була компетенція ВАК України), який досі діє на підставі наказу МОН України від 17.10.2012 № 1111, підписаному Д.В. Табачником і зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 2 листопада 2012 року за № 1850/22162 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України». У пункті 2.10 цього наказу обов'язковою умовою внесення видання до переліку фахових визначено «дотримання вимог до редакційного оформлення наукового фахового видання згідно з державними стандартами України».

З пропозицією викласти цей пункт у такій редакції: «дотримання вимог до редакційного оформлення наукового фахового видання згідно з чинними державними стандартами України. Оформлення пристатейних списків посилань відповідно до вимог міжнародних наукометричних систем» Науково-видавнича рада НАН України на підставі рішення конференції «Наукова періодика: традиції та інновації» зверталась до Департаменту атестації кадрів МОН України ще до затвердження цього наказу у Міністерстві юстиції, але жодної реакції не отримала.

В обґрунтуванні цієї пропозиції було зазначено, що основним свідченням високого рівня та світового визнання наукового журналу є його входження до міжнародних реферативних і наукометричних баз даних. Отже, вітчизняні вимоги до періодичних наукових фахових видань не повинні суперечити вимогам цих баз. Однак дотримання вимог стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, IDT)» під час оформлення пристатейних списків унеможливує прийняття українських журналів до світових баз. Водночас, відповідно до чинного законодавства, стандарти мають рекомендаційний характер і вимагати жорсткого їх дотримання фактично є порушенням законодавства.

Так, у розділі 3 Закону України «Про стандартизацію» від 17.05.2001 № 2408-III (стаття 11 «Нормативні документи із стандартизації і застосування стандартів») зазначено: «Стандарти застосовуються на добровільній основі, за винятком випадків, коли застосування цих стандартів вимагають технічні регламенти».

«Технічний регламент — закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим» (Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005 № 3164-IV, стаття 1).

Відповідного технічного регламенту щодо застосування ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, дотримання якого вимагав ВАК України, на сьогодні немає, як і щодо застосування ДСТУ 8302:2015.

У Господарському кодексі України вказано, що у разі виготовлення продукції на експорт дозволяється дотримання інших вимог, якщо вони не суперечать законодавству України в частині вимог до процесів виготовлення продукції, її зберігання та транспортування на території України.

Для входження у світові наукометричні чи реферативні бази даних необхідно укладати зазначені списки відповідно до вимог провідних світових видавців наукової літератури або наукових бібліотек. Більшість баз підтримує бодай декілька стандартів. Наприклад, SCOPUS підтримує вісім таких стандартів: APA — American Psychological Association, Council of Biology Editors — CBE, Chicago 15th Edition (Author-Date System), Harvard, Harvard — British Standard, MLA (Modern Language Association), NLM — National Library of Medicine, Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals. Найзастосованішими у світі є стандарти Гарвардського університету та Бібліотеки Конгресу США. Рекомендації з користування ними наявні у відкритому доступі на ресурсах провідних світових видавців наукової літератури, баз даних, багатьох зарубіжних наукових установ і вищих навчальних закладів. Також у мережі Інтернет розміщені безкоштовні програми, які дозволяють автоматично укладати такі посилання, заповнюючи відповідні поля у запропонованих картках чи таблицях.

Зважаючи на викладене, вважаємо, що авторам і редакціям періодичних наукових видань під час формування бібліографічних описів з метою складання пристатейних списків посилань варто користуватись однією з систем, що використовуються світовими наукометричними базами даних. У першу чергу це стосується тих видань, які мають зарубіжну сферу розповсюдження (відповідно до власного свідоцтва про реєстрацію друкованого засобу масової

інформації України), тобто коли видання виготовлюється з метою розповсюдження за кордоном, для перевидання зарубіжними видавцями чи опрацювання міжнародними наукометричними базами даних. Не отримавши жодної відповіді та змін до вимог до наукових фахових видань, ми змушені і далі використовувати державні стандарти, а не загальносвітові. І тут новий стандарт може стати нам у пригоді.

Які є питання до нового стандарту?

Новий стандарт дає змогу значно спростити опис цитованого або згаданого джерела, маючи широкий набір інструментів для цього. Тому робота за новим стандартом вимагає його ретельного вивчення та самостійного складання потрібного алгоритму описів.

Правила, викладені у стандарті, доповнені прикладами, але на першій сторінці зазначено, що ці приклади є умовними.

І це добре, бо навіть наведені у стандарті приклади є суперечливими і неоднозначними. Після розробки у Книжковій палаті України цей стандарт проходив опрацювання у Держстандарті і був там відредагований, що й призвело до виникнення багатьох розбіжностей у прикладах. Зараз Книжкова палата України планує звернутись до Держстандарту з клопотанням щодо внесення деяких виправлень у стандарт і просила нас про підтримку їхньої ініціативи. На жаль, мова йде поки що лише про виправлення прикладів та вилучення пробілів перед знаками приписної пунктуації.

Тому ВД «Академперіодика» НАН України 16.11.2016 звернувся до директора Державної установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» М.І. Сенченка з проханням сприяти удосконаленню зазначеного стандарту та ініціювати внесення необхідних змін, зважаючи на важливість бібліографічних посилань як довідкового апарата видання для коректного здійснення посилань на джерела інформації, а також з огляду на загальносвітові тенденції спрощення посилань з метою мінімізування помилок. Ми запропонували доповнити пункт 4.4 стандарту реченням «у бібліографічних посиланнях знаки приписної пунктуації можна оформлювати так само, як граматичні розділові знаки».

Аргументували ми необхідність вилучення знака «пробіл» перед знаками приписної пунктуації тим, що нині, з усе масовішим переходом літератури, зокрема наукової книжкової та періодичної, в електронний простір, зростає необхідність формування допоміж-

ного аналітичного апарата видань у вигляді, придатному для програмного машинного зчитування, тобто до автоматичного розбору роботами реферативних і наукометричних баз даних. Ці бази не читають інформацію, виокремлену знаками приписної пунктуації з додатковими пробілами, а визнають таке посилання помилковим, недійсним. Це, у кінцевому підсумку, призводить до зменшення кількості врахованих цитувань і рейтингів наукових видань, науковців, наукових та навчальних установ.

ДП «Книжкова палата України ім. Івана Федорова» вважало, що Національний орган стандартизації (НОС) при редагуванні та підготовці до видання зазначеного вище стандарту допустив прикрі технічні помилки, а саме: «у тексті стандарту вилучено проміжки до та після приписних (розділових) знаків пунктуації, та деякі інші». Повідомлення про відповідні виправлення нещодавно з'явилося на сайті Книжкової палати, а «поправки до національного стандарту опубліковано в офіційному друкованому виданні НОС: Інформаційний покажчик стандартів, 2016, № 12 (408), С. 103».

Як оформлювати бібліографічні посилання за новим стандартом?

Розділи 1, 2, 3 стосуються, відповідно, сфери застосування, нормативних посилань, що вжиті у цьому стандарті, і термінів та визначень понять. Важливо, що у п. 3.2 вказано, що об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації (те саме повторює п. 4.2 розділу «Загальні положення»). Іншими словами, як бібліо-графічне посилання можна оформлювати й неопубліковані джерела, зокрема наукові звіти та дисертації.

Надзвичайно важливим є п. 4.4, який визначає особливості оформлення бібліографічних посилань за цим стандартом, а саме:

1. У заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у бібліографічному описі у відомостях про відповідальність (за навкисною ризикою) не повторюють.

Тобто замість

Діденко Ю.В. Інформаційна система Web of Sciences: дзеркало чи інструмент? / Діденко Ю.В., Радченко А.І., Коваль Н.В. ...
можемо написати

Діденко Ю.В., Радченко А.І., Коваль Н.В. Інформаційна система Web of Sciences: дзеркало чи інструмент?

2. За потреби у заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначати більш ніж три імені авторів.

3. Замість знака «крапка й тире» (. —), який розділяє зони бібліографічного опису, у бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка».

Тобто замість

Наука та іннов. — 2016. — № 6. — С. 45—54.

можемо написати

Наука та іннов. 2016. № 6. С. 45—54.

4. Відомості, запозичені не з титульної сторінки документа, дозволено не брати у квадратні дужки. Це можуть бути відомості про автора вступної статті, редактора, упорядника тощо, які розміщені не на титульній сторінці книги чи її звороті. Але ця інформація взагалі є факультативною, не обов'язковою для наведення у бібліографічних посиланнях і навіть в описах.

5. Після назви дозволено не зазначати загального позначення матеріалу — [Текст], [Електронний ресурс], [Карти] можна не вказувати.

Тобто замість

Приклади оформлення використаних джерел [Електронний ресурс]. —

Режим доступу : <http://akademperiodyka.org.ua/docs/Posylannia.pdf>

можна написати

Приклади оформлення використаних джерел. URL:

<http://akademperiodyka.org.ua/docs/Posylannia.pdf>

6. У складі вихідних даних дозволено не подавати найменування (ім'я) видавця.

Тобто замість

Київ : Академперіодика, 2016.

можна написати

Київ, 2016.

7. У складі відомостей про фізичну характеристику документа можна зазначати або загальний обсяг документа (369 с.), або номер сторінки, на яку здійснено посилання (С. 95).

П. 4.5 дозволяє скорочувати окремі слова і словосполучення відповідно до чинних ДСТУ в усіх елементах бібліографічного опису, якщо це не назва або не одне слово.

8. Усі бібліографічні посилання: підрядкові, внутрішньотекстові та позатекстові пов'язують із текстом документа за допомогою знаків виноски: арабських цифр, літер, астериска. Підпункт 5.4.5

додатково роз'яснює, що знаки виноски можуть бути або винесені на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням, або складені в одну лінію зі шрифтом основного тексту у квадратних дужках у тексті та без квадратних дужок перед позатекстовим посиланням. Наприклад:

у тексті:

Необхідно відмітити, що до створеного в 2015 р. мультидисциплінарного ESCI вже відібрано 35 українських видань ¹²

у посиланні:

¹² Тихонкова І.О. Наукова періодика України у дзеркалі Web of Science. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2016. Вип. 13. С. 31—39.

АБО

у тексті:

Необхідно відмітити, що до створеного в 2015 р. мультидисциплінарного ESCI вже відібрано 35 українських видань [12]

у посиланні:

12. Тихонкова І.О. Наукова періодика України у дзеркалі Web of Science. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2016. Вип. 13. С. 31—39.

У квадратних дужках в тексті, окрім порядкового номера джерела в переліку посилань, можна вказувати і номер сторінки, на яку саме тут здійснюється посилання. Між поданими відомостями рекомендовано ставити знак «кома».

Також зв'язувати посилання у тексті з його описом у переліку можна шляхом зазначення у круглих дужках прізвища автора документа, на який здійснюється цитування, та року його оприлюднення.

Наприклад, у тексті:

«Побічним результатом такої формалізації є знецінення вартості наукового результату» (Радченко, 2016)

у переліку:

Радченко А.І. Лезо Оккама: як врятувати вітчизняну наукову періодику. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2016. Вип. 13. С. 22—30. URL: http://akademperiodyka.org.ua/docs/science_ukr_13/Radchenko.pdf

9. Відомості про документ, опублікований іншою мовою, ніж мова основного тексту, у бібліографічних посиланнях незалежно від їх типу (позатекстове, підрядкове, внутрішньотекстове) наводять мовою оригіналу.

10. Якщо в основному тексті наведено відомості про автора та подано назву документа, на який здійснюється посилання, то у самому посиланні (як підрядковому, так і позатекстовому) можна навести лише опис джерела (ідентифікувального документа).

Тобто, якщо у тексті вказано:

У статті Тихонкової І.О. Наукова періодика України у дзеркалі Web of Science ¹² зазначено, що...

то у посиланні можемо вказати лише:

¹² Наука України у світовому інформаційному просторі. Київ, 2016. Вип. 13. С. 31—39.

11. Пункт 4.9.1 варто процитувати: «У бібліографічних посиланнях на складник документа у формі аналітичного бібліографічного опису розділовий знак «дві навскісні риски» («//») можна замінювати крапкою, а відомості про документ (його назву), в якому розміщено складник, виділяти шрифтом (наприклад курсивом)».

Отже, у посиланні замість

Діденко Ю.В. Інформаційна система Web of Sciences: дзеркало чи інструмент? / Діденко Ю.В., Радченко А.І., Коваль Н.В. // *Наука та іннов.* — 2016. — № 6. — С. 45—54.

можемо написати

Діденко Ю.В., Радченко А.І., Коваль Н.В. Інформаційна система Web of Sciences: дзеркало чи інструмент? *Наука та іннов.* 2016. № 6. С. 45—54.

Розділ 5 стандарту присвячений видам бібліографічних посилань та правилам їхнього складання. Запропоновано розрізняти бібліографічне посилання повне і коротке, первинне і повторне, просте і комплексне, а також посилання внутрішньотекстові, підрядкові та позатекстові.

Повне посилання містить усі відомості, необхідні для ідентифікації, характеристики і пошуку документа. Повне посилання може бути застосоване у будь-якому випадку.

Неповне посилання містить, відповідно, не всі відомості і застосовується у тих випадках, коли частина цих відомостей внесена безпосередньо до основного тексту. Такий приклад наведено вище.

Первинне посилання повинно бути повним. У ньому може бути вказана загальна кількість сторінок у документі, на який здійснюється посилання.

Повторне посилання може бути скороченим за рахунок відомостей про місце і рік видання, вид видання (наприклад, у повтор-

ному посиланні можна не вказувати «підручник», «рекомендації»), скорочення занадто довгої назви документа (у цьому випадку можна позначати видалені слова назви знаком «три крапки»). У випадку, коли авторів більше чотирьох, у повторному посиланні можна вказувати тільки назву документа, не повторюючи прізвищ авторів. Також у повторному посиланні можна вказувати конкретний номер сторінки, на яку здійснюється посилання, а не сторінковий інтервал усього документа.

Наприклад, первинне посилання:

Радченко А.І. Лезо Оккама: як врятувати вітчизняну наукову періодику. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2016. Вип. 13. С. 22—30.

Повторне:

Радченко А.І. Лезо Оккама... С. 25.

Також у повторному посиланні основну назву твору можна замінювати скороченими словами «Зазнач. твір», «Цит. твір» (зазначений твір, цитований твір), наприклад:

Тихонкова І.О. Зазнач. твір. С. 33.

Але такі скорочення є неприйнятними для наукової літератури, оскільки у випадку такого їхнього оформлення у позатекстовому переліку посилань вони не будуть давати інформації про цитування документа, придатної для автоматизованого розбору. Це цитування з точки зору наукометричних баз буде «німим».

У комплексних бібліографічних посиланнях, яким присвячений пункт 6 стандарту, використано і описано кілька об'єктів посилання під одним знаком виноски. Об'єкти розташовують за абеткою або у хронологічному порядку, замінюючи повторювану інформацію (найчастіше, якщо цитовані документи створені одним автором) словами «Його ж», «Її ж», «Їх же».

Очевидно, що такі посилання є абсолютно непридатними для машинного автоматизованого розбору наукометричними базами.

Пункт 7 присвячений особливостям складання бібліографічного посилання на електронний ресурс.

Відповідно до п. 7.4 вказаного стандарту «Бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних серіальних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами...»

Підпункт 7.4.2 дозволяє не подавати відомості про вид електронних даних чи програм, а саме не вказувати «електронні текстові дані», «електронний журнал», «електронна пошукова програма» тощо.

Підпункт 7.4.4.3 дозволяє замість слів «Режим доступу» чи «Доступ» або їхнього еквівалента іншою мовою застосовувати абрєвіатури URI чи URL, наприклад:

Радченко А.І., Діденко Ю.В. Геологічна наука в академічних публікаціях. *Наука та іннов.* 2016. 12, № 3. С.14—26. URL: <http://scinn.org.ua/ua/archive/12%283%29/12%283%2901>

Важливо: «7.4.4.3.1. Якщо електронний ресурс має унікальний ідентифікатор DOI ... або інший постійний ідентифікатор, замість електронної адреси цього ресурсу рекомендовано зазначити його ідентифікатор». Наприклад:

Радченко А.І., Діденко Ю.В. Геологічна наука в академічних публікаціях. *Наука та іннов.* 2016. 12, № 3. С. 14—26. doi: <http://dx.doi.org/10.15407/scin12.03.014>

При цьому у частині 7.4.4.3.3 вказано: «Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак «навскісна риска» («/»).

«Після електронної адреси подають відомості про дату звернення до електронного ресурсу віддаленого доступу: число, місяць, рік (в круглих дужках) після слів «дата звернення» (7.4.4.4).

У 7.4.4.5 зазначено, що у посиланні на електронні ресурси локального та віддаленого доступу можна не наводити відомостей про джерело назви («Назва з етикетки диска», «Назва з екрана» тощо).

Пункт 8 розглядає особливості складанні бібліографічного посилання на архівний документ, яке складають за загальними правилами, викладеними у цьому стандарті, але:

відомості про об'єкт посилання відокремлюють від пошукових даних знаком «дві навскісні риски» (//) з проміжками до та після нього, а між елементами пошукових даних ставлять знак «крапка». Наприклад:

Звіт про діяльність Золотоніського окрвиконкому. м. Золотоноша, 1925 р. // ДАЧО (Держ. архів Черкас. обл.). Ф. Р-1720. Оп. 1. Спр. 4. С. 518.

Чим цей стандарт може нам допомогти?

Стандарт дозволяє значно спростити посилання. Це дасть змогу: — спростити і скоротити вимоги до авторів;

— зменшити обсяг роботи з контролювання оформлення переліків посилань для працівників редакцій;

— максимально наблизити записи в переліку посилань кирилицею до записів у References;

— зменшити довжину переліків.

І все це — не порушуючи вимог ДАК МОН України щодо обов'язкового використання державних стандартів.

ВД «Академперіодика» НАН України розробив на основі цього стандарту нові вимоги оформлення переліків посилань, якими ми радимо користуватись у науковій літературі. Формуючи ці вимоги і приклади до них, ми використовували переважно варіант для укладання **первинних позатекстових посилань у повній формі**.

Ознаймитись із рекомендаціями ВД «Академперіодика» можна за посиланням: <http://akademperiodyka.org.ua> (Приклади оформлення використаних джерел). Там же наведено приклади:

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Федорова Л.Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті — 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

Два і більше авторів

Zhovinsky E. Ya., Kryuchenko N. O., Paparyha P. S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.

Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції: у 2-х т.: кол. моногр. Київ, 2012. 436 с.

Без автора

Збірники

Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Физика импульсных разрядов в конденсированных средах. Материалы XVI Международной научной конференции (19—22 авг. 2013, г. Николаев). Николаев, 2013. 253 с.

Багатотомні видання

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Каталоги

Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань. 2015. Київ: Академперіодика, 2016. 466 с.

Препринти

Панасюк М.І., Скорбун А.Д., Сплошной Б.М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Авторські свідоцтва

А. с. 1007970 ССРСР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В.С. Ваулин, В.Г. Кемайкин ССРСР). № 3360585/25-08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.

Патенти

Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472 ; заявл. 12.02.07 ; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Автореферати дисертацій

Старовойт С.В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918—1933 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.

Стандарти

ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 1995. 47 с.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. Вісн. Кн. палати. 2001. № 12. С. 14—15. Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ — початок ХХ ст.): монографія : у 2 т. Харків, 2001. Т.1. 520 с. ; т. 2. 400 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Стаття із журналу, збірника, розділ книги

Незалежно від кількості авторів у позатекстовому переліку бібліографічних посилань:

Яцків Я.С., Радченко А.І. Про ефективність видання наукових журналів в Україні. *Вісн. НАН України*. 2012. № 6. С. 62—67.

Вакаренко О.Г. 20 років поступу: цифри і факти. Періодичні та книжкові видання Видавничого дому «Академперіодика» НАН України: 1996—2015. Київ: Академперіодика, 2016. С. 3—11.

Скальський В.Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. *Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатації машинобуд. конструкцій*: Праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11—13 лист. 2010). Львів, 2010. С. 9—10.

Незалежно від кількості авторів у підрядковому бібліографічному посиланні (посторінкових примітках) за умови, що в основному тексті на цій сторінці написано: «У статті Я.С. Яцківа, А.І. Радченко «Про ефективність видання наукових журналів в Україні»¹, опис можна подати у такому вигляді (п. 4.9 стандарту):

¹ *Вісн. НАН України*. 2012. № 6. С. 62—67.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Опис ресурсу загалом

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Опис частини електронного ресурсу у позатекстовому переліку бібліографічних посилань

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. *Essays of an information scientist*. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

Опис частини електронного ресурсу у підрядковому бібліографічному посиланні (посторінкових примітках) за умови, що в тексті наведено бібліографічні відомості, які дозволяють документ ідентифікувати (його назву і прізвища авторів, рік випуску) (п. 5.3.6):

* URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

Роботу виконано у межах НДР ВД «Академперіодика» НАН України за темою «Науково-видавнича діяльність НАН України та її роль у підвищенні ефективності наукових досліджень».

Науково-виробниче видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО НОВОГО СТАНДАРТУ
«БІБЛЮГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ. ЗАГАЛЬНІ
ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ»
(ДСТУ 8302:2015)**

РАДЧЕНКО Анна Ігорівна

Художнє оформлення Є.О. Льницького

Коректор З.А. Болкотун

Комп'ютерна верстка С.В. Кубарєва

Підписано до друку 08.06.2017.

Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. 1,05. Обл.-вид. арк. 1,11.

Тираж 100 прим. Зам. № 4924.

Видавець і виготовлювач

Видавничий дім «Академперіодика» НАН України
01004, Київ-4, вул. Терещенківська, 4

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серії ДК № 544 від 27.07.2001 р.